

LUISTER

Over muziek, geluid en jezelf

MICHEL FABER

MUZIEK

Voor wie dit boek bestemd is

Dit is een boek over muziek en de mensen die ernaar luisteren: je vrienden, je burens, jij en ik.

Dit boek gaat je manier van luisteren veranderen. Het is niet mijn bedoeling om je anders te laten denken over Dusty Springfield, Sjostakovitsj, Tupac Shakur of synthpop. Ik wil je anders laten denken over hoe je denkt.

Er zijn duizenden boeken verschenen over muziek, en ze verschijnen nog steeds. Er komt geen einde aan. En dat ondanks de grap 'schrijven over muziek is als dansen over architectuur',¹ Maar als het zo nutteloos en absurd is om over muziek te schrijven, waarom zijn er dan zoveel boeken over muziek? Omdat we, dieren die we nu eenmaal zijn, intens geïnteresseerd zijn in onszelf en onze verwantschapsgroep. En er is niets zo in zichzelf gekeerd en niets wat zo sterk te maken heeft met groepsgedrag als muziek.

Maar wacht eens even... in jezelf gekeerd en groepsgedrag... is dat

---

¹ Deze grap is afkomstig van Martin Mull, die hoewel hij in de jaren zeventig in het voorprogramma stond van Frank Zappa, Bruce Springsteen, Billy Joel, Randy Newman en Sandy Denny als singer-songwriter obscuur is gebleven. Hij verwierf later bekendheid als acteur, maar zijn belangrijkste nalatenschap is deze grap, die ook wel is toegeschreven aan onder meer Zappa, Laurie Anderson en Elvis Costello.

De gedachte dat je over muziek niet kunt discussiëren was niet nieuw. Al in februari 1918 schreef 'H.K.M.' van *The New Republic* (vermoedelijk was het Helen Marot), dat 'over muziek schrijven net zo onlogisch is als zingen over economie'. Tien jaar later ging *Die Dreigroschenoper* van Brecht en Weill in première, een liederencyclus over economie.

geen contradictie? Nee hoor, helemaal niet. Je groep of stam is niets meer of minder dan de meervoudige weerspiegeling van wie je denkt te zijn. Je maakt een connectie met de muziek die je doet denken aan jezelf, en dan ga je op zoek naar zielsverwanten die dezelfde muzikale habitat hebben gekozen. Het veilig heenkomen van je dromen is een harmonieuze gemeenschap van jouw soort mensen, mensen die weten wat je bedoelt als je over een songtekst of een BWV-nummer begint. Mensen die net als jij folkfans, headbangers, ravers, bejaardenrockers, Deadheads, Beliebers of wat dan ook zijn. Je muzikale metgezellen.

Kunst houdt de natuur een spiegel voor, zeggen ze weleens. Maar dat klopt niet. Kunst houdt jou een spiegel voor.

De meeste muziekboeken doen tot op zekere hoogte alsof muziek losstaat van mensen en intrinsieke eigenschappen heeft die niets te maken hebben met de emoties en culturele programmering van individuele luisteraars. Hartstochtelijke idealisten spreken over hun favoriete klassiekers – Bachs *Goldbergvariaties*, *Pet Sounds* van The Beach Boys, *What's Going On* van Marvin Gaye of Burials *Untrue* – alsof muziek een wonderbaarlijk natuurverschijnsel is, of een historisch monument – de Grand Canyon, de piramiden – dat menselijke pelgrims alleen maar vol dweepend ontzag kunnen aanschouwen.

Dat verhaal bevalt me wel. Het is een prachtig verhaal. Ik begrijp helemaal waarom mensen het blijven vertellen.

Maar in de ontnuchterende realiteit, in de moderne, megakapitalistische samenleving waarin we leven, is muziek een gebruiksartikel. We gebruiken het voortdurend, in overweldigende hoeveelheden. We doen er sociaal bij, sporten erop, ontspannen en winkelen erbij, laten het aan bezoekers horen, prijzen er in commercials snacks en hypotheek mee aan, gebruiken het om 's ochtends ons bed uit te komen en 's avonds in te slapen, pompen er kunstmatig ons enthousiasme voor sport of seks mee op, gebruiken het in films om verrassende plotwendingen en explosies dik aan te zetten, maken pijnlijke stiltes er iets minder pijnlijk mee. Gestreste consumenten die hunkeren naar zen-achtige rust beluisteren cd's of digitale streams met titels als *Momenten van stilte* of *Avondrust*, zachte muziek die de verkeerde soort vredigheid uitbant.

Muziek is een gebruiksartikel. We krijgen het vaak cadeau omdat het wordt verpakt met andere dingen die we consumeren, en het is ingebed in onze dagelijkse transacties. Maar we kopen ook veel muziek. Hele voorraden slaan we in. Recensenten en artiesten beloven ons dat muziek, als we die de aandacht gunnen die ze verdient, onverwacht veel diepgang zal hebben. Maar we moeten onze aandacht vaak verdelen en dan stellen we die diepgang uit tot later.

Als muziek zich in al haar multifunctionaliteit heeft bewezen, verdampst het in de lucht. Als de trillingen stoppen, blijft er niets van over.

Als het al wordt gespeeld. Want een groot deel van de opgenomen muziek in onze beschaving wordt zonder dat er naar wordt geluisterd als data opgeslagen op telefoons of wordt in stoffige boekenkasten en kratten in zolderkamers en garages gepropt. Jaarlijks worden miljoenen cd's weggegooid, die bijna allemaal op stortplaatsen belanden.²

Toch blijven we maar zeggen dat we van muziek houden. Omdat onze liefde in de gloed van het moment, als we de behoefte voelen, oprecht is.

Dit boek gaat niet voor je doen wat andere boeken over muziek voor je doen. Het gaat je niet helpen een intiemere band te smeden met artiesten of genres waarmee je al een band hebt en die je het gevoel geven dat je bent toegetreden tot een elite van verlichte kenners. Het gaat niet je slimheid en goede smaak bevestigen omdat je van Perfume Genius houdt, of van Prince, of van Mozart, of van Cabaret Voltaire (en dan bedoelt ik natuurlijk de Cabs van voor 1982, toen Chris Watson vertrok en ze voor Virgin gingen opnemen). Als je deze reis met me gaat maken, zul je veel leren, maar het is niet het soort kennis dat je meestal opsteekt uit muziekboeken.

---

2 'Voor altijd een perfect geluid' was de marketingslogan van de compact disc toen die in de jaren tachtig op de markt kwam.

Wat luisteren betreft is die term een treurig overstatement, want veel cd's worden gekocht voor één of twee songs die een paar keer – of enkele tientallen keren – worden beluisterd tijdens een korte periode in het leven van de koper voordat ze worden weggedaan.

In termen van het milieu is 'voor altijd' wel de juiste term, want het kan wel een miljoen jaar duren voordat een disc tot ontbinding overgaat.

Maar je krijgt misschien wel een beter begrip van waarom je houdt van de muziek waarvan je houdt en waarom je haat wat je haat.

Ik heb thuis een kamer die helemaal is gevuld met muziek: duizenden cd's, vinylplaten en singles, duizenden zelf samengestelde cassettes en CD-R's, en een computer die is volgestouwd met MP3-bestanden. Toch zul je in dit boek niet veel te weten komen over mijn verzameling. Het zal een mysterie voor je blijven wat mijn favoriete albums zijn. Het is niet nodig dat ik je dat vertel. Je hoeft het niet te weten.

Veel muziekboeken zijn nauwelijks verholen pogingen van de schrijver om te pronken met de platen die hij bezit en waarvan hij (het is meestal een *hij*) vindt dat jij ze ook moet bezitten.³ Het is niet mijn doel om je meer platen te laten bezitten. Mijn doel is om je anders te laten kijken naar de platen die je al hebt.

Schrijvers over muziek hebben vaak veel weg van zendelingen. Het is hun missie om je te bekeren en je geloof te versterken. Ze vertellen je dat 'iedere serieuze muziekliefhebber' – iedereen met 'smaak' – liefhebber moet zijn van deze of gene artiest. Je moet je kapot schamen als je niet houdt van het werk van zo'n belangrijke muzikale god. Misschien 'doet' Charlie Parker (of Sufjan Stevens, of Schönberg) je nu nog niets, maar op een dag zul je het licht zien.

Maar die evangelisten attenderen je niet alleen op muziek die je misschien prachtig zult vinden. Ze houden je impliciet of expliciet ook uit de buurt van 'foute' muziek, muziek die wordt gemaakt door de verkeerde stammen, gezongen in de verkeerde talen, gespeeld in de verkeerde stijlen op de verkeerde momenten in de geschiedenis om de verkeerde dingen te vieren.

We zullen in dit boek zien hoe die psychologische druk werkt.

---

3 Of zou willen dat je ze kon bezitten. Veel schrijvers van muziekboeken bespreken de zeldzame albums die ze hebben, maar die jij niet te pakken kunt krijgen. Naast het gevoel dat je meer muziek zou moeten kopen die nog beschikbaar is, praten ze je spijt aan over de inmiddels niet meer beschikbare platen die je niet hebt gekocht toen je de kans had.

We gaan in ruimere zin kijken naar wat er echt gebeurt als we horen en wat er echt gebeurt als we luisteren. Er is van alles aan de hand, en het heeft niets te maken met de vraag of Van Morrison nog bij stem is en of Carl Schmitt gelijk had toen hij stelde dat het oeuvre van Ludwig van Beethoven illustratief is voor een pan-germanistische nostalgie naar het verdwenen middeleeuwse christendom.

Het heeft te maken met je biologie: het in je schedel zwevende brein met de contouren van een bloemkool, maar zompig als marmelade, gevoelig voor elke prikkel.

Het heeft ook te maken met je persoonlijke geschiedenis: hoe je bent opgevoed, hoe ze je klein hebben gehouden, de stem die je hebt gekregen of die je is ontzegd, de mensen die je hebt ontmoet of ontlopen, de manier waarop je al dan niet bent gestimuleerd om een goed gevoel te hebben over je gender, huidskleur, nationaliteit en sociale klasse. Je bent een cultuurvoorwerp dat oordelen velst over andere cultuurvoorwerpen.

Onze reactie op muziek voelt heel instinctief aan en is zo elementair en autonoom dat we onszelf ervan overtuigen dat het instinctief is. Het kan niet anders of die onmiddellijke opwindings die we ervaren als we Billie Holiday of Umm Kulthum hun eerste noot horen zingen, of als we de gitaarriff aan het begin van Led Zeppelins 'Whole Lotta Love' of de fanfare aan het begin van Richard Strauss' *Also sprach Zarathustra* horen, moet wel betekenen dat we geen tijd hebben gehad om na te denken of we het goed vinden. De muziek laat adrenaline door ons lijf jakkeren, bezorgt ons kippenvel, voelt gewoon helemaal góéd. Dan moet het geluid toch wel afkomstig zijn uit een soort platonische hemel?

Nee dus.

Je wist bij je geboorte nog niet dat barokmuziek zonder vibrato moet worden gespeeld, of dat The Clash belangrijker is dan Siouxsie and the Banshees, of dat Cliff Richard troep maakt, of dat disco niet om aan te horen is, of dat The Rolling Stones zonder enige twijfel op een goede avond nog altijd de beste rock-'n-rollband van de wereld zijn, of dat, schei toch uit, U2 die eer al tientallen jaren geleden heeft overgenomen, of dat U2 helemaal niets te maken heeft met rock-'n-roll en dat je onvoorstelbaar uncool moet zijn om dat niet te zien, of

dat Alice Coltrane de muziek van John Coltrane heeft verkwanseld, sorry dat ik het recht voor zijn raap zeg maar zo is het nu eenmaal, of dat de tegenstanders van Alice Coltrane patriarchale vrouwenhaters zijn, of dat al die over het paard getilde diva's van tegenwoordig niet in de schaduw kunnen staan van *the queen of soul*, Aretha, en dat er nooit meer een decennium zal komen met de opwindende muzikale energie van de jaren zestig (of zeventig, of tachtig, of negentig, of nul...).

Wat wist je nou helemaal over muziek toen je werd geboren? De enige geluiden waarvan je instinctief hield kwamen van je mama.

Maar laten we terugkeren naar de titel van dit hoofdstuk: voor wie is dit boek bestemd? Het is voor jou bestemd. Jij die het leest omdat je het hebt gekocht of gekregen. Maar wie ben je eigenlijk?

Je bent waarschijnlijk tussen de vijftienvintig en de vijftenzestig. (Je kunt natuurlijk ook jonger of ouder zijn, maar statistisch gezien is de kans groter dat jongere mensen geen boek lezen maar recente rotzooi uit de hitparade streamen op hun telefoon, terwijl oudere mensen geen boek nodig hebben om te weten dat ze houden van muziek van lang geleden.)

Je bent iemand die zelfverzekerd leest, zelfverzekerd genoeg om een boek te lijf te gaan dat enige substantie heeft en je niet vertelt wat je al weet. Dan behoor je al tot een minderheid, een elite. De meeste mensen vinden lezen een hele opgave. Vandaar het simpele proza in goed verkopende publicaties als *The Daily Mail*, *What's on TV* of *Take a Break*. Een kwart van de mensen in het Verenigd Koninkrijk is 'zeer laaggeletterd'.⁴ De groep die in staat is af en toe een niet-veel-eisende thriller of de biografie van een beroemdheid te lezen, maar uit de buurt blijft van een boek als *Luister* moet zelfs nog groter zijn. Je bent al uitzonderlijk als je dit boek hebt opengeslagen.

---

4 'Adult Literacy Statistic', National Literary Trust, 2017. De cijfers, die uit 2012 stammen, verschillen in verschillende streken van het VK. Schotland is het ergst met 26 procent. In de VS zijn de cijfers vergelijkbaar. 54 procent van de Amerikaanse volwassenen moet zich redden met de leesvaardigheid van een elfjarige.

Maar ga niet naast je schoenen lopen. Dat je uitzonderlijk bent is geen eervolle onderscheiding. Het wil alleen zeggen dat je afwijkt van de norm. Intellectuelen (of boekenwormen of diepe denkers of cultuursnobs of welk etiket je maar prefereert) zijn gewoon een minderheid, net als andere minderheden. Ze voelen zich gesterkt door hun bijzonderheid, maar vinden moeilijk aansluiting bij de kudde. Ze scholen samen en verzekeren elkaar dat ze niet vreemd of snobistisch zijn, al zijn ze dat statistisch gezien wel degelijk.

Gelukkig hebben de meeste niet-intellectuelen wel iets beters te doen dan nadenken over wat kunst is. Alles wat jou en mij in leven en comfortabel en schoon houdt en ons verzekert van de basisenodigheden van het leven wordt geleverd door mensen die waarschijnlijk nooit een boek als dit zouden lezen. Je verkeert in de luxueuze positie dat je behoorlijke muziek kunt beluisteren en eindeloos je mening over Mozarts *Requiem* of Joni Mitchells *Mingus* kunt herzien terwijl vuilnismannen je afval afvoeren en boeren je voedsel telen en vrachtwagenchauffeurs je medicijnen bij apotheken bezorgen en onderbetaald winkelpersoneel door ijverige Bengalen gefabriceerde kleding aan rekken hangt. Je draait aan de keukenkraan en er komt water uit.

Die zaken zijn essentiëler voor je bestaan dan het gekwetter van een klarinet, of een basloopje uit 1969, maar daar ben je het vermoedelijk niet mee eens. Je bent koppig genoeg om te denken dat muziek alles overstijgt.

Maakt niet uit, hoor. Zo denk ik er ook over.

Maar dat wil niet zeggen dat we het over alles eens zijn. Jij hebt bepaalde vaststaande meningen over welke soorten muziek goed en slecht zijn. Dit boek gaat aan die meningen tornen, dus ik hoop dat je niet iemand bent die boos wordt of in het defensief gaat als je wordt uitgedaagd. Het zou kunnen dat je jezelf ziet als ruimdenkend, maar laten we maar even afwachten of we het goed met elkaar kunnen vinden. Onze gezamenlijke reis is nog maar net begonnen.

Misschien kom je uit een cultuur waarin geen Engels wordt gesproken of die 'buitenlandse' tradities heeft. Als dat zo is, vind je het misschien verbijsterend om een boek te lezen dat er niet automatisch

van uitgaat dat je Engels spreekt en een Anglo-centrisch referentiekader hebt. Ga gerust even zitten als het je daarvan gaat duizelen.

De kans bestaat dat je een donkere huid hebt, maar in dat geval ben je een statistische uitzondering. De meeste serieuze muziekboeken richten zich op witte mensen. Dat is misschien niet de bedoeling, maar zo pakt het wel uit. Zelfs boeken over muziekgenres die hoofdzakelijk worden gecomponeerd en gespeeld door niet-witte mensen – blues, funk, soul – worden hoofdzakelijk gelezen (en werden tot voor kort ook hoofdzakelijk geschreven) door witte mensen. En zelfs vandaag zou je nog een stapel boeken kunnen verzamelen met titels als *Harlem in Montmartre: A Paris Jazz Story Between the Great Wars (Music of the African Diaspora)*; *Theory of African Music, Volume II*; *The Original Blues: The Emergence of the Blues in African American Vaudeville*; en *Brick City Vanguard: Amiri Baraka, Black Music, Black Modernity (African American Intellectual History)* zonder een zwarte auteur tegen te komen. Waarom is dat? De reden is misschien dat de muziekwetenschap zich honderden jaren lang heeft beziggehouden met klassieke muziek, en klassieke muziek was doortrokken van een hooghartige, zelfingenomen vorm van racisme. Daar kan ik niets meer aan doen. Ik kan alleen tegen je zeggen: hallo, kom binnen, laten we samen over een aantal zaken nadenken.

Ik hoop dat de kans vijftig procent is dat je een vrouw bent. Mijn romans trekken een lezerspubliek waarin beide genders gelijkelijk zijn vertegenwoordigd. Muziekboeken worden meer gelezen door mannen, maar dat komt denk ik doordat waardering voor muziek een mannendingetje is en vrouwen minder snel warmlopen voor een vuistdikke discografie van Phil Spector of de seksuele uitpattingen van een misogyne gitarist. Anders gezegd: vrouwen beleven muziek vaak op manieren die mannelijke muziekcritici verwarrend of minderwaardig vinden. Als je die kilte ooit hebt gevoeld, hoop ik dat het klimaat in dit boek wat warmer is.

Het zou kunnen dat je een punt in je leven hebt bereikt waarop je nog altijd over muziek wilt discussiëren en nadenken maar niet tevreden bent over hoe die discussies vaak worden gevoerd. Als dat zo is, is dit misschien het boek waarop je hebt gewacht.

Maar dat wil niet zeggen dat je ervan zult genieten. Veel mensen

zitten vast in goed beschermde denkpatronen die zijn geworteld in hun stammen. We hunkeren naar alternatieven voor onze vaste gewoonten en beperkingen, maar die alternatieven vragen van ons dat we aanpassingen doen die we eigenlijk niet willen doen. Misschien zul je over enkele minuten of uren inzien dat je niet naar de plaats wilt waar ik je mee naartoe wil nemen. Mocht dat zo zijn: sorry.

Een laatste mogelijke reden waarom je dit boek in handen hebt, is dat je eigenlijk niet veel belangstelling hebt voor muziek, maar dat je dol was op *The Crimson Petal and the White* (Lelieblank, scharlakenrood), *Under the Skin* (Onderhuids) of *The Book of Strange New Things* (Het boek van wonderlijke nieuwe dingen) en dat je bij ontstentenis van een nieuwe roman van Michel Faber hebt besloten het eens te proberen met mijn non-fictie.

Als dat zo is, zul je misschien merken dat de levenshouding die mijn fictie kenmerkt – die van een buitenstaander die insiders observeert, van een afstand maar niet afstandelijk, onsentimenteel maar met compassie – ook dit boek kenmerkt.

En laat ik dan meteen maar opbiechten dat dit boek voor mij is. Muziek is mijn oudste liefde, en *Luister* is het boek dat ik al mijn hele leven lang wilde schrijven.

Hoor jij wat ik hoor?

Jippie! Ik heb tinnitus.

Het begon in 2017, toen ik dit boek begon te schrijven. Dat was tientallen jaren nadat ik de hardste concerten van mijn leven had bezocht, zoals dat van The Birthday Party in de Seaview Ballroom in Melbourne in 1983, waarna het nog dagenlang bleef zoemen in mijn oren, en het optreden in 1992 van The Young Gods in het Sarah Sands Hotel, waar de ramen gingen klepperen, de muren kromtrokken en het dak zowat van de tent werd gelicht.

Mijn tinnitus kwam opzetten in mijn eigen rustige huis, in een periode waarin ik het niet aankon om naar cd's te luisteren, zelfs op het laagste volume.

Mensen die me goed kennen, weten dat er iets goed mis met me is als ik niet naar muziek luister. Maar mijn vrienden konden niet zien dat mijn geluidsinstallatie stof stond te verzamelen. Ik was in die tijd alleen in mijn flat. Samen met mijn tinnitus.

Wat was de oorzaak? Vermoedelijk de stress van de zenuwinzinking die ik doormaakte. Of de scherpe voorwerpen die ik in mijn oren had gestoken om er gekmakend jeukende smeer uit te schrapen. Het maakt niet uit. Het was in mijn hoofd altijd stil geweest als er stilte heerste. Opeens had ik een geluid in mijn hoofd dat mensen die naast me stonden niet konden horen.⁵

Het geluid zit er nu, zes jaar later, nog altijd. Je mag naast me komen zitten als je wilt, met je oor tegen mijn hoofd. Van die afstand kun je waarschijnlijk horen hoe de lucht in mijn longen wordt gezongen, als je tenminste niet wordt afgeleid door dezelfde pneumatische

---

5 Ik troost mezelf met de gedachte dat het de fysieke manifestatie is van iets wat er in metaforische zin altijd is geweest.

geluiden in je eigen lichaam. Maar dat metaalachtige gedreun zul je niet horen, een geluid als dat van de remmen van een vertragende trein die nooit helemaal tot stilstand komt. Dat geluid is exclusief van mij.

Ik kan het rinkelen in mijn oren luider maken door mijn kaak naar voren te duwen. Dat herinnert me eraan dat mijn oren bestaan uit bot, vlees, haren en membranen en dat het ontwerp ervan subtiel verandert als ik de vorm van mijn gezicht verander.

We denken dat horen een soort magische receptor naar het brein is. We denken dat geluiden in de wereld bestaan, door gaten aan de zijkanten ons hoofd binnenkomen en naar ons brein reizen.

Dat klopt niet helemaal. De wereld is intrinsiek stil. Het enige wat er gebeurt als er bomen vallen of bommen ontploffen of als violisten pizzicato spelen, is dat de omringende lucht op verschillende manieren wordt verstoord. Een deel van de atmosfeer wordt verplaatst. Het is die verplaatste atmosfeer die onze oren binnendringt, en wij doen de rest. Onze oren en breinen zijn muziekinstrumenten. Onze trommelvliezen werken volgens hetzelfde principe als de trommels waarop we een drummer zien spelen.

De wereld bespeelt ons.

Dat heeft grote implicaties voor hoe we naar muziek luisteren. Duw je kaak naar voren. Creëert die beweging een geluid in je oren? Zo niet, dan is je hoofd een ander muziekinstrument dan het mijne.

Hoofden hebben allerlei vormen, en dat geldt ook voor oren. En er is een eindeloze verscheidenheid aan breinen die in beenderachtige schedels in cerebrospinale vloeistof dobberen. De kans is groot dat ze allemaal een net iets ander geluid voortbrengen als ze worden bespeeld door de wereld. Maar dat zul je nooit weten, want je neemt als vanzelfsprekend aan dat je net zo hoort als anderen.

Je zou kunnen zeggen dat er een elementair ontwerp is waaraan alle mensen voldoen. We zijn uiteindelijk een specifiek type Hominidae, geen insecten of kreeftachtigen of zelfs maar apen.

Maar deze standaardisatie is begrensd. Sommige mensen komen van productielijnen in Azië, anderen komen uit Afrika of uit Scandinavië. We zijn allen handgemaakt en organisch, zonder pre-

fab onderdelen of kunstmatige substanties. Denk aan acht miljard gitaren, stuk voor stuk met de hand gemaakt in honderdvijfennegentig landen, van plaatselijke materialen. Hoeveel van die gitaren zullen op exact dezelfde manier werken?

Accepteer het maar: je bent een andere gitaar dan de mensen om je heen.

Misschien wel een héél andere gitaar.

Mijn gehoor werkte altijd naar behoren.

Daarmee bedoel ik niet noodzakelijkerwijs dat ik muziek beter er-vaar dan Brian Wilson, die met slechts één functionerend oor 'God Only Knows' schreef, of de eminente slagwerker Evelyn Glennie, die al haar hele carrière lang diepdoof is.⁶ Ik bedoel dat er bij mijn productie niets is misgegaan en dat alle onderdelen aanwezig en functioneel waren.

Als we ouder worden, verliezen we vaak een deel van ons gehoor in de hoge frequenties. Ik draai sinds ik een vijftiger ben de hogetonenknop van mijn geluidsinstallatie helemaal open. Mijn jongere zelf zou het ongetwijfeld schril hebben gevonden.⁷ Maar mijn jongere zelf bestaat niet meer.

Ik moet toegeven dat ik inmiddels vrij oud ben, zeven jaar ouder dan Beethoven toen hij stierf. Beethoven werd slechts zesenvijftig en overleed op dezelfde leeftijd als Rick James, Ranking Roger, Warren Zevon, Denise Johnson van Primal Scream, Grant Hart van Hüsker Dü en David R. Edwards, de zanger van mijn favoriete Welsh band Datblygu. Tsjaikovski (drieënvijftig), Mahler (vijftig), John Coltrane

---

6 Glennie maakt het onderscheid tussen 'diepdoof' en 'totale' doofheid. Haar 'Hearing Essay' is het lezen meer dan waard, maar het is hier vooral belangrijk dat Glennie hoort met andere lichaamsdelen, maar ook met haar oren wat geluid waarneemt. De kwaliteit daarvan is echter zo beroerd dat ze beter af is als ze luistert met haar vingers, voeten, borst, nek etc.

7 Om de zeven à tien jaar sterft je hele lichaam, met uitzondering van bepaalde soorten hersencellen, en wordt het vervangen. De cellen in je maag en darmen houden het maar enkele dagen vol. Je huid vernieuwt zich ongeveer één keer per maand. We leven in een constante cellulaire flux.

(veertig), Chopin (negenendertig), Mozart (vijfendertig) en Robert Johnson (negenentwintig) hadden nog minder geluk. Ze stierven geen van allen aan een overdosis en werden niet vermoord. Maar een deel van die miljarden gitaren die van de lopende band komen is nu eenmaal niet gebouwd voor de lange termijn.

Het goede nieuws is dat al die muzikanten, afgezien van Beethoven, niet veel last kunnen hebben gehad van verlies van gehoor in de hoge frequenties.

En ook: jippie, geen tinnitus!

Is tinnitus ondraaglijk? Voor sommige mensen misschien wel. Patiënten gebruiken extreme woorden om hun klachten te beschrijven. Ze spreken over ‘wanhoop’, ‘constant ongemak’, ‘beperkend’, ‘slopend’, ‘zelfmoordneigingen’. Angstaanjagende termen.

Toch zijn tinnitus en zelfmoord zwak gecorreleerd. Het verhaal van de man die van zijn artsen te horen kreeg dat ze niets konden doen aan de suizende geluiden in zijn hoofd en meteen van een hoog gebouw af is gesprongen, lijkt een broodjeaapverhaal te zijn. De meeste mensen leren leven met de vernederingen die hun oren (en hun ogen en gewrichten en tanden en geslachtsdelen en huid) ondergaan als ze ouder worden. Ze hebben geen keus.

Toch zijn er natuurlijk dagen waarop mijn behoefte om de tinnitus uit te schakelen ongemakkelijk heftig wordt. Het punt is dat je een gedeelte van je vrije wil verliest. Sommige muziekstukken die ik voor mijn plezier beluister, van bijvoorbeeld Pan Sonic of Einstürzende Neubauten, genereren geluiden die verdacht veel op mijn tinnitus lijken. Maar ik beluister die muziek omdat ik er op dat moment voor kies. Mijn tinnitus vraagt nooit of ik behoefte heb aan een hoge, schrille dreun. Het gaat met me mee naar de wc en stapt met me in bed.

Het interessante aan deze aandoening is dat ze wordt verlicht door geluid. ‘Tinnitusmaskering’ is een populaire behandeling: met behulp van een hoortoestel wordt een geluid gecreëerd dat de gebruikers beschrijven als dat van wind in de bomen of een waterval. Ik heb persoonlijk geen behoefte aan het geluid van een waterval als ik niet naast een waterval sta. Ik bestrijd mijn tinnitus liever met muziek.

Sommige muziek, zoals die van het al genoemde Pan Sonic, gebruikt frequenties die vergelijkbaar zijn met tinnitus. Andere genres – akoestische folk of pianomuziek – doen dat beslist niet. Mij maakt het weinig uit. Niet het specifieke geluid van de muziek is behulpzaam, maar de kwaliteit van mijn concentratie. Mijn gehoor is niet verfijnd genoeg om een hoog, suizend geluid te horen als ik mijn best doe om te focussen op vijf andere geluiden.

Ik heb ooit een man ontmoet die een oogbeschadiging had opgelopen waardoor hij midden in zijn gezichtsveld grote, zwarte cilinders zag zweven. Op den duur vervaagden deze obstructies. De schade was niet ongedaan gemaakt en die cilinders zaten er nog, maar hij had zichzelf getraind om ze niet te zien. Ik probeer hetzelfde te doen met mijn tinnitus.

Dat lukt op sommige dagen beter dan op andere.

Mijn tinnitus heeft me geleerd dat ik me beter bewust moet zijn van mijn organische aard; dat ik mezelf niet moet zien als een op zichzelf staand bewustzijn dat is geïnstalleerd in een menselijke console. Ik ben geen geest in een machine. Ik besta uit vlees en kraakbeen en botweefsel. Ik behoor tot dezelfde categorie wezens als een overreden dier op straat, de (ooit levende) ingrediënten van mijn spaghetti marinara, de vis die ik in aluminiumfolie wikkel en in de oven leg. Toen ik een keer een fazant bereidde, stond ik versteld van alle bizarre botjes die de vogel bleek te hebben, eindeloos veel meer dan bij een kip. Waar dienden ze allemaal voor?

Ook het menselijk lichaam heeft allerlei merkwaardige onderdelen. Hoewel die in sommige gevallen een elementaire functie hebben – nieuwe mensen maken, voedsel verteren – helpen andere ons na te denken over de grote raadsels van het leven, zoals het vraagstuk of de in 2017 op Decca verschenen remaster van Georg Solti's vertolking van Verdi's *Aida* genoeg nuances blootlegt om Solti's voorkeur voor wagneriaanse bombast te compenseren, en het dilemma of de monomix van Aretha Franklins '(You Make Me Feel Like) A Natural Woman' al dan niet beter is dan de stereomix, en of de spookachtige geluiden op Björks 'Unravel' misschien afkomstig zijn van een achterstevoren afgespeeld klavechord.

Het is nauwelijks te geloven dat we een oneindig verfijnd en subtiel fenomeen als muziek verwerken met een instrumentarium dat absurd lowtech is: stukjes bot, drek in de lymfeklieren, kleine plukjes haar.

Het is alsof je een ruimteschip uitrust met een motor van twijgen, elastiekjes en kaas.

Maar het vliegt wel.